

Asia Etikettien tekijänoikeussuoja

Hakija Europolis Trade Center / Europolis Ky

Annettu 06.10.2004

LAUSUNTOPYYNTÖ

A Europolis Trade Center / Europolis Ky:n puolesta (jäljempänä hakija) on 01.06.2004 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa lähdevesipullojen etikettien tekijänoikeussuojaan liittyvistä kysymyksistä. Lausuntoa pyydetään kolmesta eri etiketistä. Hakija on vielä myöhemmin 09.08.2004 ja 14.09.2004 saapuneilla kirjeillään täydentänyt lausuntopyyntöään.

Hakija kertoo lausuntopyynnön aluksi, että "Aqua Seitsen" on rekisteröity aputoiminimi, "Seitsemisen lähdevesi Seitsen" on rekisteröity aputoiminimi, "Seitsemisen lähdevesi" on rekisteröity kommandiittiyhtiö ja "Seitsen" on rekisteröity tavaramerkki.

Lausuntopyynnön liitteenä ovat kuvat niistä etiketeistä, joista lausuntoa pyydetään. Etiketin 1 tuotemerkki on "Aqua Seitsen", etiketin 2 tuotemerkki on "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi" ja etiketin 3 tuotemerkki on "Aqua Seitsemis Seitsemisen lähdevesi".

Etiketin 1 synnystä kerrotaan lausuntopyynnössä seuraavaa. Toimeksiannon etiketin painokuntoon saattamiseen on saanut B. Toimenannon tähän on antanut hakija. Toimeksianto on käsittänyt toimeksiantajan vuokraaman diavalokuvan skannauksen etiketin taustavalokuvaksi, ohjeistuksen tuotemerkin ja tekstin sijoittamisesta kuvan päälle, tuotemerkin Aqua Seitsen - Aktiiviseen Janoon, tekstin, merkit ja EAN-koodin sekä ainakin osittain ohjeistuksen tekstityypistä. Toimeksiantaja on antanut ohjeen myös diassa olevan valokuvan rajauksesta.

Etiketin painokuntoon laittamisen jälkeen B on toimittanut painoon valmiin painomateriaalin, jonka perusteella painotalo valmisti hakijan käyttöön noin 10 000 etikettiä.

Hakija katsoo, että etiketin 1 tekijänoikeus kuuluu hänelle itselleen. Lausuntopyynnön mukaan B on täysin mekaanisesti toteuttanut etiketti 1:n

painokuntoon saattamisen saatuaan valokuvan, valmiin tekstin, tuotemerkin ja ohjeistuksen layout-suunnitelmineen hakijalta. Kuka tahansa toinen graafikko olisi edellä mainitun ohjeistuksen ja saamaansa materiaalia käyttäen voinut päätyä samanlaiseen lopputulokseen kuin B. Lausuntopyynnön mukaan etiketin painokuntoon laittaminen ei ole edellyttänyt persoonallista luomistyötä.

Etiketin 2 synnystä kerrotaan lausuntopyynnössä seuraavaa. Etiketin on suunnitellut ja piirtänyt A. Etiketin pohjana olevaan valokuvaan A:lla on käyttöoikeus. Valokuvaa on rajattu etikettiin sopivaksi ja silmällä pitäen tekstikokonaisuutta ja tuotemerkkiä. Etiketin painokuntoon laittamisen on toteuttanut Toiminimi Admoonin mainossuunnittelija. Lausuntopyynnön mukaan tässä suhteessa ei ole epäselvyyttä etiketin tekijänoikeuden omistajasta, joka on A.

Lausuntopyynnön mukaan hakija on suunnitellut etiketin yksin ilman ulkopuolista ohjeistusta ja päättänyt itsenäisesti sen ulkoasusta. Etiketin suunnitteluun on liittynyt valokuvan valinta, rajausta ja kääntäminen peilikuvaksi, tietokonemuokkaus, layoutin, tekstin ja tuotemerkin suunnittelu, sommittelu ja kokoaminen toimi- ja aputoiminimiä yhdistelemällä. Etiketin tuotemerkin tekstistä "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi" on sovittu toiminimien ja tavaramerkin omistajien kesken.

Lausuntopyynnön mukaan etiketin 1 painokuntoon laittaja eli B väittää etiketin 2 olevan kopio etiketistä. Hakijan näkemys on, että etiketti 2 on hänen itsenäisen ja riippumattoman suunnittelunsa tulos tai vähintään se on nähtävä etikettiä 1 vapaasti muunnellen tehtynä uutena teoksena, jolloin hakijan tekijänoikeus ei riipu tekijänoikeudesta etiketti 1:een. Lisäksi lausuntopyynnössä todetaan, että kukaan muu ei voi päätyä samanlaiseen lopputulokseen, koska toiminimi- ja tavaramerkkilaki estävät etiketeissä esiintyvien toiminimien ja tavaramerkin käytön. Lausuntopyynnössä todetaan myös, että valokuvat etiketissä 1 ja etiketissä 2 eivät ole samaa alkuperää eivätkä samasta joki-/puromaisemasta.

Lausuntopyynnössä todetaan, että C on väittänyt, että hän olisi yhdessä A:n kanssa suunnitellut etiketti 2:n. Lausuntopyynnön mukaan hän ei kuitenkaan ole ollut paikalla, kun A on suunnitellut etiketin tietokoneensa ääressä 15.11.2000.

Myöhemmin saapuneessa lausuntopyynnön täydennyksessä todetaan vielä, että etiketin 2 mukainen tuotenimi on "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi". Tuotenimi muodostuu vierasperäisestä Aqua-sanasta, vanhahtavasta Seitsen-sanasta, joka tarkoittaa lukua seitsemän, sekä muusta tekstistä. Hakijan näkemyksen mukaan nimi on erityislaatuinen ja omaperäinen.

Etiketti 3:n synnystä todetaan lausuntopyynnössä seuraavaa. C on tietoisena siitä, missä painotalossa etiketti 2 on valmistettu maaliskuussa

2001 (painotalo Meckelborg Oy, entinen Tarraprint Oy, Keuruu) mennyt heinäkuussa 2001 painotaloon ja esittänyt siellä, että tehdään etiketti 2:n mukainen uusi etiketti, jossa sana "Seitsen" korvataan sanalla "Seitsemis" ja etiketin yhteystiedot muutetaan. Muilta osin etikettiin ei ole tehty muutoksia.

Hakija katsoo, että etiketti 3 on etiketti 2:n plagiaatti.

Lausuntopyynnössä todetaan lopuksi, että asiassa, jossa on mm. kyse etiketin 2 tekijänoikeuksista ja etiketin 2 plagiaateista, on annettu Helsingin käräjäoikeuden tuomio 24.5.2004. Tuomiosta on valitettu Helsingin hovioikeuteen. Helsingin käräjäoikeus ei ole millään tavalla tutkinut oikeudenkäynnissä, kenelle edellä mainittujen etikettien tekijänoikeudet kuuluvat.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Hakija on esittänyt tekijänoikeusneuvostolle seuraavat kysymykset:

- 1) Kuka omistaa tekijänoikeuden etiketti 1:een?
- 2) Omistaako A tekijänoikeuden etiketti 2:een esitetyn selvityksen perusteella?
- 3) Onko etiketti 2 plagiaatti etiketistä 1?
- 4) Onko etiketti 3 plagiaatti etiketistä 2?
- 5) Saako etiketti 1:n taustakuvan päälle aseteltu tekstilayout tai typografia tekijänoikeussuojaa?
- 6) Mikä on etiketin 1 painokuntoon laittajan eli B:n tekijänoikeus etikettiin 1, vai onko sitä laisinkaan?
- 7) Mikä on toimeksiantajan tekijänoikeuden laajuus etiketissä?
- 8) Onko tuotenimi "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi" itsenäinen teos ja voidaanko siihen soveltaa tekijänoikeuslain 51 §:n säännöstä, joka koskee teoksen nimeä? Saako kyseinen tuotenimi tekijänoikeussuojaa? Jos tuotenimi saa tekijänoikeussuojaa, loukkaako tuotenimi "Aqua Seitsemis Seitsemisen lähdevesi" edellisen tekijänoikeussuojaa?

VASTINEET

Tekijänoikeusneuvosto on varannut B:lle ja C:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen sekä lausuntopyynnön että lausuntopyynnön täydennyksen (09.08.2004) johdosta. C:n puolesta vastineen on laatinut asianajaja H. Vastineet ovat saapuneet 09.08.2004. C:n lisävastine on saapunut 30.08.2004. B ei ole enää toimittanut lisävastinetta lausuntopyynnön täydennyksen johdosta.

B:n vastine

B on todennut vastineessaan, että hän omistaa kaikki tekijänoikeudet A:n lausuntopyynnön liitteenä olevaan etikettiin nro 1. Etiketti nro 2 on B:n mielestä selvästi tehty hänen suunnittelemaansa etikettiä nro 1 hyväksi käyttäen, joten B katsoo, että tekijänoikeudet siihenkin kuuluvat hänelle. B:n käsityksen mukaan tekijänoikeusneuvosto ei ole edes toimivaltainen vastaamaan ainakaan kaikkiin hakijan esittämiin kysymyksiin.

C:n vastine

C on todennut vastineessaan seuraavaa.

Taustaa

Vastineen taustaksi C toteaa, että hänellä on Seitsemisten luonnonpuistoon rajoittuva maatila, jolla sijaitsee vesilähteitä. C harjoittaa maatilallaan myös maatilamatkailua rekisteröidyllä toiminimellä Seitsemisen Portti sekä Seitsemisen Majatalo. Kyseessä on C:n suvussa Seitsemisentien varressa satoja vuosia sijainnut tila.

Kun ilmeni, että maanviljelystoiminnan oheen on tärkeää saada oheistoimintoja taloudellisista syistä, ryhtyi C suunnittelemaan lähdevesipullottamon rakentamista. C kertoi tästä suunnitelmastaan hakijalle eli A:lle. C:n ja A:n edustama yhtiö sopivatkin siitä, että A laatii kartoituksen lähdeveden liiketoiminnan käynnistämisestä ja toiminnan edellytyksistä. C on maksanut A:n omistamalle ja edustamalle EKO Management Oy:lle muun ohella lähdeveden valmistukseen ja markkinointiin (kirjallinen sopimus, joka sisältää muun ohella etiketin ja tuotenimen suunnittelun) liittyvästä konsultoinnista yhteensä sata tuhatta markkaa. Lisäksi C on maksanut suuren osan etiketilaskuista ja tuotekuvausta koskevan laskun (yli kuusi tuhatta markkaa).

Vastineen mukaan kun A:lla oli konsultin asema, ei hänellä ollut mitään oikeutta ilman päämiehensä eli C suostumusta ryhtyä omissa nimissään itsenäiseen liiketoimintaan päämiehensä eli konsultoitavan yrityksen kustannuksella. Näin hakija eli A kuitenkin menetteli muun muassa

hakemalla EAN-koodin C:n tuotteisiin oman yhtiönsä nimiin ilman suostumusta. Samoin A haki C:n lähdevesipakkaamon tuotteelle tavaramerkin rekisteröinnin oman yhtiönsä nimiinsä ilman päämiehensä suostumusta.

Joka tapauksessa toimivaltasuhde oli selkeä. Toimeksiantajana ja laskun maksajana oli C, jonka yrityksen lukuun ja nimiin suunnittelua tehtiin. Vain suunnittelusta ja konsultoinnista C oli velvollinen suorittamaan A:lle palkkion, kun markkinointi sopimuksen mukaisesti toteutetaan. Tosiasiassa markkinoinnin ja sen suunnittelun A on täydellisesti laiminlyönyt. A:n panos C:n hyväksi liiketoiminnan suunnittelussa, kartoituksessa ja markkinoinnissa on jäänyt täyttämättä kaikilta osin.

Vasta sen jälkeen, kun C oma-aloitteisesti ryhtyi markkinointiin noin puoli vuotta sen jälkeen, kun tuotteen piti A:n toimesta olla jo markkinoilla, kiinnostui A sopimuksen vastaisten rekisteröintiensä perusteella C:n yrityksestä henkilökohtaisten taloudellisten intressiensä pohjalta.

Lausuntopyynnön tutkimatta jättäminen ja tekijänoikeudet

Vastineessa todetaan, että koska tekijänoikeusneuvosto ei voi lausunnossaan tulkita C:n ja A:n välillä tehtyjä sopimuksia eikä ratkaista näyttökysymyksiä, jotka ovat jo käräjäoikeudessa käsitellyt ja selviteltyt, hakijan lausuntopyyntö olisi jätettävä tutkittavaksi ottamatta.

Vastineessa todetaan myös, että A pyrkii jatkamaan harhaanjohtavaa menettelyään väittäessään, että tekijänoikeusneuvoston lausunnolla olisi jotain merkitystä käräjäoikeuden sopimusoikeudellisen riitakysymyksen ratkaisemiseen. Kun asiassa ei enempää aineellisesti kuin muodollisestikaan ole mitään sellaista virhettä tai epäkohtaa, joka edellyttäisi tekijänoikeusneuvoston lausunnon hankkimista, C pyytää, että lausunnon antaminen raukeaa myös tällä perusteella.

Joka tapauksessa C:llä on ollut oikeudet A:n mainitsemiin tavaramerkkeihin. Tämä perustuu seuraaviin seikkoihin.

C ei ole tiennyt, että Seitsemisen Lähdevesi Ky:llä ja EKO Management Oy:llä olisi ollut ”Seitsen”- nimi tai sen johdannainen rekisteröitynä toiminimeksi. C on A:n kanssa käymiensä neuvottelujen ja sopimusten seurauksena saanut kaikki Seitsen –nimeen ja käytettyyn etikettiin (etiketti nro 2) perustuvat oikeudet itselleen. Oikeudelle jätetyn kirjallisen todisteen mukaan sopimukseen sisältyi muun ohella etiketin suunnittelu. Tätä A ei ole missään vaiheessa kiistänyt. C on päättänyt lopullisesti etiketin ulkoasusta.

Seitsen –nimi ja etiketit ovat siten tulleet C:n omaisuudeksi ja hallintaan. Se, että A on C:n tietämättä pitänyt Seitsen –nimen kahden yhtiönsä aputoiminimenä ei vaikuta C:n edellä mainituilla perusteilla syntyneeseen oikeuteen Seitsen –nimeen ja etiketteihin. A:n edustamien yhtiöiden olisi

pitänyt luopua rekisteröimistään Seitsen –toiminimistä. A:n tarkoituksena oli toimia ainoastaan C:n konsulttina sekä myynti- ja markkinointiedustajana.

Joka tapauksessa C:llä on katsottava olleen ainakin sopimukseen perustuva rinnakkainen oikeus käyttää Seitsen –nimeä ja –tavaramerkkejä (etikettejä).

Mikäli tekijänneuvosto vastoin C:n käsitystä käsittelisi tämän asian ja katsoisi vastoin C:n käsitystä, että etiketit nrot 1 ja 2 poikkeaisivat olennaisilta osin toisistaan ja niitä voitaisiin ylipäättään eri tekijänoikeuslain mukaisina teoksina, tulisi vastaavasti menetellä myös harkitessa etikettien nrot 2 ja 3 eroavaisuuksia.

Lausuntopyynnön yksityiskohdista

C:n tietoon on asianosaisten oikeudenkäynnin aikana tullut, että A:n lausuntopyynnön liitteessä esitetyn etiketin nro 1 on suunnitellut graafikko-suunnittelija B. Oikeudenkäynnissä C on kuullut B:tä. Oikeudenkäynnissä ja sen jälkeen käydyissä neuvotteluissa on tullut esille seuraavaa.

A on lausuntopyynnössään väittänyt antaneensa tarkemmin yksilöidyt ohjeet B:lle etiketin suunnitteluun ja luomiseen. B on kiistänyt saaneensa mainittuja ohjeita. A on tilannut B:ltä etiketin suunnittelun, ei pelkästään etiketin painokuntoon saattamista. Tilauksen yhteydessä A on antanut etiketin suunnittelua varten siihen sisällytettävän tekstin ja ympäristömerkin sekä kertonut, mihin tarkoitukseen etiketti tulee. Mitään muuta ohjetta A ei ole B:lle antanut. Kaiken muun työn ja suunnittelun on tehnyt B. B on muun ohella valinnut taustavalkokuvan, tehnyt maisemallisen sommittelun, päättänyt tekstin typografiasta ja tekstin asettelusta. Lisäksi B on itse valinnut etiketin värityksen. Tämän vuoksi B on tosiasiallisesti luonut mainitun teoksen.

B on saanut käyttöönsä etiketin suunnitteluun käytetyn diakuvan tuttavaltaan R:ltä. B on rajannut diakuvasta sen osan, jonka pohjalle hän suunnitteli etiketin. A ei hankkinut kuvaa R:ltä eikä ollut tässä vaiheessa yhteydessä R:ään. B oli ollut itsenäisesti yhteydessä R:ään, jonka hän siis tunsikin aikaisemmilta ajoilta. R toimitti diakuvan B:lle käyttöön pelkästään työstämistä varten. Tästä käytöstä R:lle suoritettiin muodollinen käyttökorvaus, jonka todennäköisesti A:n edustama yhtiö on maksanut. A on nyt pyrkinyt virheellisesti vetoamaan siihen, että diakuvan käyttökorvauksen maksamisen perusteella hän olisi saanut tekijänoikeuden tai käyttöoikeuden etiketteihin. Joka tapauksessa B on suunnitellut ja luonut etiketin nro 1 ja tekijänoikeus, jos kysymys on tekijänoikeuslain mukaisesta teoksesta, kuuluu yksin B:lle.

A on lausunnossaan väittänyt, että hän olisi henkilökohtaisesti itse muokannut etiketin nro 2, koska etiketin nro 1 korkeutta tuli muuttaa pulloihin sopivaksi. Tämän etiketin korkeuteen liittyvän työn C:n mukaan on tehnyt T-niminen henkilö. Joka tapauksessa etiketin nro 2 ulkoasu perustuu olennaisilta osin etiketin nro 1 ulkoasuun. Etiketissä numero 2 on käytetty täysin samoja elementtejä kuin etiketissä numero 1. Tämä tulee esille tekstin typografiassa ja tekstin asettelussa. Etiketeissä olevat maisemat, jotka muistuttavat erehdyttävästi toisiaan, on myös sommiteltu samalla tavoin. Etiketeissä on käytetty tehosteviivoja samalla tavoin ja värikorosteen käytössä on päädytty samanlaisiin ratkaisuihin.

C katsoo siis, ettei etiketti nro 2 olennaisilta osiltaan poikkea etiketistä nro 1. Tämän vuoksi etikettiin nro 1 kuuluvat mahdolliset tekijänoikeudet kuuluvat B:lle.

Kaiken kaikkiaan A:n edustama yhtiö maksoi ainoastaan noin 2 300 markkaa olevan laskun diakuvan käytöstä ja katsoo, että sen perusteella hänellä on tekijänoikeus B:n luomaan etikettiin. Tämän laskun maksaminen ei osoita, että A:n edustamalla yhtiöllä olisi tekijänoikeus mainittuihin etiketteihin. Lisäksi C on maksanut A:n edustamalle yhtiölle täyden korvauksen edellä mainitun sopimuksen mukaisesta etiketin suunnittelusta.

Graafikko B:n perustyö on ollut koko etiketin nro 1 lopulliseen muotoon keskeisesti vaikuttava luovan työn perusta ja etiketti nro 2 on muotoiltu tämän etiketin nro 1 perusteella. Etikettien eroavaisuus on vähäinen ja epäolennainen etiketille keskeisten elementtien osalta.

Etiketti nro 3 osalta on huomattava, että A itsekään antaa ymmärtää, ettei kysymyksessä ole tältä osin plagiaatti, kun hän johtaa sanan "Seitsen" suomalaisesta numerosta "Seitsemän" (7). C taas johtaa "Seitsemis" sanan Seitsemisten luonnonpuistosta sekä oman kotitilansa ja yrityksensä nimestä ja osoitteesta, eikä mistään suomalaisista numeroista.

Lopuksi

C:n vastineessa todetaan lopuksi, että koska tekijänoikeusneuvosto voi ottaa kantaa ja antaa lausuntoja vain tekijänoikeuslain soveltamisesta, muttei esimerkiksi tulkita tehtyjä sopimuksia tai ratkaista näyttökysymyksiä, C pyytää, että A:n lausuntopyyntö jätetään tutkittavaksi ottamatta. Tekijänoikeusneuvosto ei liene toimivaltainen edes vastaamaan ainakaan kaikkiin A:n esittämiin kysymyksiin.

Mikäli tekijänoikeusneuvosto antaa asiaa koskevan lausunnon, tulee tekijänoikeudet mainittuihin etiketteihin katsoa kuuluvan C:lle tai B:lle. Muihin A:n esittämiin kysymyksiin on vastattu edellä.

C:n lisävastine

C toteaa vielä lausuntopyynnön täydennyksen johdosta toimittamassaan lisävastineessa, että hakijan mainitsema tuotenimi "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi" ei ole tekijänoikeuslain mukainen teos, joten siihen ei tule soveltaa tekijänoikeuslain säännöksiä. "Aqua Seitsemis Seitsemisen lähdevesi" -nimi ei siten loukkaa kenenkään tekijänoikeussuojaa. Lisävastineessa todetaan myös, että Seitsemis-nimellä tarkoitetaan yleisesti tiedossa olevaa, Kurussa sijaitsevaa paikkaa. Paikan nimen tai sen johdannaisen käyttämiseen ei kenelläkään voi olla yksinoikeutta.

C toteaa vielä, että koko asiassa on epäselvää, ovatko tekijänoikeusneuvostolle esitetyt etiketit ylipäättään sellaisia teoksia, joihin sovelletaan tekijänoikeuslakia.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi, että sen toimivaltaan kuuluu tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan lausuntojen antaminen tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa muiden lakien soveltamiseen. Lausuntopyyntöissä tarkoitettuun asiaan saattaa liittyä toiminimi- ja tavaramerkkioikeudellisia kysymyksiä. Tekijänoikeusneuvosto ei kuitenkaan voi arvioida asiaa kuin tekijänoikeuslain näkökulmasta.

Muutoin tekijänoikeusneuvosto esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta ja valokuvateosten suojasta

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa kaunokirjalliset sekä selittävät kirjalliset ja suulliset esitykset sekä valokuvateokset ja muut kuvataiteen teokset. Teos voi ilmetä myös muulla kuin tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että kirjallinen tai taiteellinen tuote ylittää teoskynnyksen eli yltää niin sanottuun teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla tai sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä ei ole merkitystä tekijänoikeussuojan kannalta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisella tekijänoikeudella suojattuja kirjallisia teoksia ovat esimerkiksi romaanit, kirjeet ja lehtiartikkelit. Lyhyet kirjalliset työt, kuten muutamia sanoja sisältävät lauseet tai tavanomaiset ilmoitukset eivät useinkaan yllä teostasoon ja jäävät siksi tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Jotta valokuva saisi suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa, on sen yllettävä teostasoon eli oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Teostaso arvioitaessa on tarkasteltava valokuvan ilmenemismuotoa kokonaisuudessaan. Valokuvateosten teostason on katsottu asettuvan verraten korkealle.

Tekijälle kuuluvista taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Jos tekijä on luovuttanut tekijänoikeutensa toiselle, luovutuksensaaja ei saa 28 §:n mukaan muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta edelleen, ellei siitä ole toisin sovittu. Liikkeelle kuuluvan oikeuden saa luovuttaa liikkeen luovutuksen yhteydessä, jolloin luovuttaja jää edelleen vastuuseen sopimuksen täyttämistä.

Tekijänoikeus valokuvaan suojaa valokuvaa sellaisenaan muttei esimerkiksi valokuvan kohdetta, ideaa tai aihetta. Kuka tahansa saa siten ottaa valokuvan samasta kohteesta ja esimerkiksi samasta kuvakulmasta ja samassa valaistuksessa kuin toinen valokuvaaja. Sen sijaan valokuvaajan ottamasta valokuvasta ei saa valmistaa kappaletta tai näyttää sitä julkisesti ilman valokuvaajan suostumusta, koska tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan valokuvan kappaleen valmistaminen ja sen julkinen näyttäminen kuuluvat valokuvaajan yksinoikeuden piiriin. Kun valokuvan kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu taikka julkaistu, sitä saadaan näyttää julkisesti.

Tekijänoikeus on tekijänoikeuslain 43 §:n 1 momentin mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Muiden valokuvien kuin valokuvateosten suojusta

Teostasoon yltävien valokuvien lisäksi tekijänoikeuslaissa suojataan muita valokuvia tekijänoikeussuojaa heikommalla suojalla. Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista suojaa.

Lain 49 a §:n 1 momentin mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita sekä näyttämällä sitä julkisesti. Valokuvaajalta puuttuu sen sijaan yksinoikeus levittää kuvia, millä tarkoitetaan yksinoikeutta luvallisesti valmistettujen valokuvan kappaleiden myymiseen, lainaamiseen tai vuokraamiseen. Lain 49 a §:n 3 momentin viittaussäännösten perusteella tiettyjä tekijänoikeuslain säännöksiä sovelletaan myös valokuviin, jotka eivät yllä teostasoon. Säännöksessä todetaan lisäksi, että jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

Teostasoon yltävien ja lain 49 a §:n mukaisten muiden valokuvien suoja eroaa lähinnä suoja-ajan pituuden ja sen laskemistavan suhteen. Oikeus valokuvaan on tekijänoikeuslain 49 a §:n 2 momentin mukaan voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Sen sijaan valokuvateokset saavat suojaa tekijänoikeuden yleisen 70 vuoden suoja-ajan mukaisesti. Toinen merkittävä ero on, että muiden valokuvien kuin valokuvateosten suoja ei ulotu valokuvien levittämiseen.

Tekijänoikeuslain 49 a §:n 1 momentissa tarkoitettuna oikeuden luovutusta koskevat niin ikään samat säännökset kuin tekijänoikeuden luovutusta.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suoja muun muassa lausunnoissaan 1994:1, 1996:7 ja 2002:8.

Tekijänoikeuslain 51 §:n säännöksestä

Tekijänoikeuslain 51 §:n mukaan kirjallista tai taiteellista teosta ei ole lupa saattaa yleisön saataviin käyttäen sellaista teoksen nimeä tahi tekijän salanimeä tai nimimerkkiä, että teos tai tekijä helposti voidaan sekoittaa aikaisemmin julkistettuun teokseen tai tekijään.

Säännöksellä halutaan estää se, että muut eivät oikeudettomasti pääse hyötymään teoksen nimen tai tekijän nimimerkin tai salanimen arvosta. Toisaalta säännöksen tavoitteena on suojata kuluttajia ja estää teoksia sekaantumasta toisiinsa. Säännös tulee sovellettavaksi silloin, jos selvä kahden tai useamman teoksen nimen välinen sekaantumisvaara on olemassa. Puhtaat yleiskielen sanat tai yleisluontoiset nimet eivät voi saada suojaa tekijänoikeuslain 51 §:n nojalla. (Niiranen, Valtteri - Tarkela, Pekka: Tekijänoikeuden tietosanakirja, s. 93, Helsinki 2002).

Oikeuskäytännöstä voidaan mainita tekijänoikeusneuvoston lausunto 1991:5, jossa tekijänoikeusneuvosto katsoi, että "ATK-sanakirja" -niminen tietotekniikan alan sanakirjan nimi ei saanut yleisluonteisuutensa vuoksi suojaa tekijänoikeuslain 51 §:n nojalla.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut sille toimitettuun aineistoon.

Etiketti 1

Etiketin 1 osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sille toimitetun aineiston perusteella kyse on valokuvasta, jonka päälle on aseteltu tekstiä. Etiketissä on sini-vihreä -värinen puro- tai jokimaisema, jonka päälle on kirjoitettu lyhyitä, pisimmillään kahden rivin mittaisia informatiivisia tekstejä valkoisin ja vaaleansinisin kirjaimin sekä viivakoodi.

Kyseinen etikettiin sisältyvä valokuva ja etikettiin sisältyvät tekstit eivät yllä tekijänoikeussuojan saamiseksi vaadittavaan teostasoon. Etiketti ei myöskään kokonaisuutena arvioiden yllä teostasoon, sillä etiketin tekstin sommittelua, layoutia, kuvan rajausta tms. ei voida pitää erityisen itsenäisenä tai omaperäisenä. Sen sijaan kyseiseen etikettiin sisältyvä valokuva saa suojaa valokuvana tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla. Kyseinen tekijänoikeuslain 49 a §:n mukainen oikeus kuuluu valokuvan ottaneelle henkilölle tai sille, jolle tämä oikeus on esimerkiksi sopimuksella siirtynyt. Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että valokuvaajan nimi ei käy ilmi sille toimitetusta aineistosta.

Etiketti 2

Etiketin 2 osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sille toimitetun aineiston perusteella kyse on valokuvasta, jonka päälle on aseteltu tekstiä. Etiketissä on sini-vihreä -värinen puro- tai jokimaisema, jonka päälle on kirjoitettu lyhyitä, pisimmillään kahden rivin mittaisia informatiivisia tekstejä valkoisin, punaisin, tummansinisin ja lilan värisin kirjaimin sekä viivakoodi. Etikettiin 2 sisältyy tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan eri valokuva kuin etikettiin 1.

Kyseinen etikettiin sisältyvä valokuva ja etikettiin sisältyvät tekstit, mukaan lukien teksti "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi", eivät yllä tekijänoikeussuojan saamiseksi vaadittavaan teostasoon. Etiketti ei myöskään kokonaisuutena arvioiden yllä teostasoon, sillä etiketin tekstin sommittelua, layoutia tms. ei voida pitää erityisen itsenäisenä tai omaperäisenä. Sen sijaan kyseiseen etikettiin sisältyvä valokuva saa suojaa valokuvana tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla. Kyseinen tekijänoikeuslain 49 a §:n mukainen oikeus kuuluu valokuvan ottaneelle henkilölle tai sille, jolle tämä oikeus on esimerkiksi sopimuksella siirtynyt.

Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että valokuvaajan nimi ei käy ilmi sille toimitetusta aineistosta.

Etiketti 3

Etiketin 3 osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sille toimitetun aineiston perusteella kyse on valokuvasta, jonka päälle on aseteltu tekstiä. Etiketissä on sini-vihreä -värinen puro- tai jokimaisema, jonka päälle on kirjoitettu lyhyitä, pisimmillään kahden rivin mittaisia informatiivisia tekstejä valkoisin, punaisin, mustin tummansinisin ja lilan värisin kirjaimin sekä viivakoodi. Etikettiin 3 sisältyy tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan sama valokuva kuin etikettiin 2. Etiketti 2 ja etiketti 3 eroavat toisistaan vain siten, että etiketissä 2 käytetään sanaa "Seitsen", kun taas etiketissä 3 käytetään sanaa "Seitsemis".

Etikettiä 3 on arvioitava tekijänoikeudellisessa mielessä samoin kuin etikettiä 2. Kyseinen etikettiin sisältyvä valokuva ja etikettiin sisältyvät tekstit, mukaan lukien teksti "Aqua Seitsemis Seitsemisen lähdevesi", eivät siten yllä tekijänoikeussuojan saamiseksi vaadittavaan teostasoon. Etiketti ei myöskään kokonaisuutena arvioiden yllä teostasoon, sillä etiketin tekstin sommittelua, layoutia tms. ei voida pitää erityisen itsenäisenä tai omaperäisenä. Sen sijaan kyseiseen etikettiin sisältyvä valokuva saa suojaa valokuvana tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla. Kyseinen tekijänoikeuslain 49 a §:n mukainen oikeus kuuluu valokuvan ottaneelle henkilölle tai sille, jolle tämä oikeus on esimerkiksi sopimuksella siirtynyt. Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että valokuvaajan nimi ei käy ilmi sille toimitetusta aineistosta.

Arvioituaan kutakin etikettiä tekijänoikeusneuvosto vastaa vielä erikseen kuhunkin hakijan esittämistä kysymyksistä.

1) Kuka omistaa tekijänoikeuden etiketti 1:een?

Etikettiin sisältyvä valokuva saa suojaa valokuvana tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla. Kyseinen tekijänoikeuslain 49 a §:n mukainen oikeus kuuluu valokuvan ottaneelle henkilölle tai sille, jolle tämä oikeus on esimerkiksi sopimuksella siirtynyt. Valokuvaajan nimi ei käy ilmi tekijänoikeusneuvostolle toimitetusta aineistosta. Etikettikokonaisuuteen ei liity muita tekijänoikeudellisia elementtejä - eikä siis tekijänoikeuksia - kuin valokuva.

2) Omistaako A tekijänoikeuden etiketti 2:een esitetyn selvityksen perusteella?

Etikettiin sisältyvä valokuva saa suojaa valokuvana tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla. Kyseinen tekijänoikeuslain 49 a §:n mukainen oikeus kuuluu valokuvan ottaneelle henkilölle tai sille, jolle tämä oikeus on esimerkiksi

sopimuksella siirtynyt. Valokuvaajan nimi ei käy ilmi tekijänoikeusneuvostolle toimitetusta aineistosta.

3) Onko etiketti 2 plagiaatti etiketistä 1?

Etikettiin 2 sisältyy tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan eri valokuva kuin etikettiin 1. Kyse on siten eri valokuvista. Koska etiketti 1 ei saa muutoin suojaa tekijänoikeuslain nojalla (esimerkiksi etikettiin sisältyvät tekstit eivät ole tekijänoikeudella suojattuja), kyse ei ole plagiaatista.

4) Onko etiketti 3 plagiaatti etiketistä 2?

Etikettiin 3 sisältyy tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan sama valokuva kuin etikettiin 2. Etiketti 2 ei saa muutoin suojaa tekijänoikeuslain nojalla (esimerkiksi etikettiin sisältyvät tekstit eivät ole tekijänoikeudella suojattuja). Valokuvan käyttöön etiketissä tarvitaan valokuvaajan tai sen, jolle tämä oikeus on siirtynyt, lupa. Tämä koskee valokuvan käyttämistä molemmissa etiketeissä.

5) Saako etiketti 1:n taustakuvan päälle aseteltu tekstilayout tai typografia tekijänoikeussuojaa?

Etikettiin sisältyvät tekstit eivät yllä tekijänoikeussuojan saamiseksi vaadittavaan teostasoon. Etiketti ei myöskään kokonaisuutena arvioiden yllä teostasoon, sillä etiketin tekstin sommittelua, layoutia tms. ei voida pitää erityisen itsenäisenä tai omaperäisenä. Tekstilayout tai typografia eivät siten saa tekijänoikeussuojaa.

6) Mikä on etiketin 1 painokuntoon laittajan eli B:n tekijänoikeus etikettiin 1, vai onko sitä laisinkaan?

Tekijänoikeusneuvosto on todennut jo edellä, että etikettiin 1 sisältyvät tekstit tai tekstin sommittelu, typografia tai kuvan rajaus eivät ilmennä sellaista itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, että etiketti yltäisi niiden ansiosta teostasoon ja saisi tekijänoikeussuojaa. Olettaen, että B:n panoksella tarkoitetaan juuri mainittuja, eli tekstin sommittua ym., ei tekijänoikeutta etikettiin hänelle synny. Ainoastaan etikettiin sisältyvä valokuva on suojattu tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla, ja tämä oikeus kuuluu valokuvaajalle tai sille, jolle tämä oikeus on siirtynyt.

7) Mikä on toimeksiantajan tekijänoikeuden laajuus etiketissä?

Kuten todettu, etikettiin sisältyvät tekstit tai tekstin sommittelu, typografia tai kuvan rajaus eivät ilmennä sellaista itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, että etiketti yltäisi niiden ansiosta teostasoon ja saisi tekijänoikeussuojaa. Olettaen, että toimeksiantajan panoksella tarkoitetaan juuri mainittuja, ei tekijänoikeutta etikettiin tälle synny. Ainoastaan etikettiin sisältyvä

valokuva on suojattu tekijänoikeuslain 49 a §:n nojalla, ja tämä oikeus kuuluu valokuvaajalle tai sille, jolle tämä oikeus on siirtynyt. Toimeksiantaja voi olla etikettiin sisältyvän valokuvan oikeudenhaltija vain, jos tämä oikeus on siirtynyt toimeksiantajalle sopimuksella.

8) Onko tuotenimi "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi" itsenäinen teos ja voidaanko siihen soveltaa tekijänoikeuslain 51 §:n säännöstä, joka koskee teoksen nimeä? Saako kyseinen tuotenimi tekijänoikeussuojaa? Jos tuotenimi saa tekijänoikeussuojaa, loukkaako tuotenimi "Aqua Seitsemis Seitsemisen lähdevesi" edellisen tekijänoikeussuojaa?

Kuten todettu, etikettiin sisältyvä teksti "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi", ei yllä tekijänoikeussuojan saamiseksi vaadittavaan teostasoon eikä siten saa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa. Mainittuun tuotenimeen ei voida myöskään soveltaa tekijänoikeuslain 51 §:n säännöstä, sillä ko. tuotenimeä ei voida pitää kyseisessä lainkohdassa tarkoitettuna kirjallisen tai taiteellisen teoksen nimenä tai tekijän nimimerkkinä tai salanimenä. Tuotenimen "Aqua Seitsemis Seitsemisen lähdevesi" käyttäminen ei siten ole tekijänoikeuslain vastaista.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Pekka Pulkkinen, Marit Hohtokari, Stig Henriksson, Anne Stenros, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Salomaa, Markku Uotila ja Kai Nordberg.